

УДК 75.036
Ж 59

Олена ЖЕРЕБЕЦЬКА,
*старший викладач кафедри книжкової
та станкової графіки
Української академії друкарства,
м. Львів, Україна*

**МОНУМЕНТАЛЬНІ МОЗАЇКИ
У ТВОРЧОСТІ БОГДАНА СОЙКИ:
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО**

Жеребецька О. М. Монументальні мозаїки у творчості Богдана Сойки: традиції і новаторство. У статті розглядається питання традицій та новаторства в монументальних мозаїках Богдана Сойки. Проаналізовано специфіку напрямів, якими рухалась творча думка художника, акцентовано увагу на мозаїці, що оздоблює фойє санаторію матері і дитини «Пролісок» у Моршині. На ілюстративному матеріалі проаналізовані стилістичні особливості твору, зроблено спробу виявити індивідуальну манеру, традиції та новаторство в мозаїках митця.

Ключові слова: традиції, новаторство, колорит, мозаїка, індивідуальна манера, стилістичні особливості.

Жеребецкая О. М. Монументальные мозаики в творчестве Богдана Сойки: традиции и новаторство. В статье проанализированы вопросы традиций и новаторства в монументальных мозаиках Богдана Сойки. Проанализированы специфика направлений, которыми движется творческая мысль художника, акцентировано внимание на мозаике, которая украшает фойе санатория матери и ребенка «Пролесок» в Моршине. На иллюстративном материале проанализировано стилистические особенности мозаики, предпринята попытка отобразить индивидуальную манеру, традиции и новаторство.

Ключевые слова: традиции, новаторство, колорит, мозаика, индивидуальная манера, стилистические особенности.

Zherebetska O. Monumental mosaics in works of Bohdan Soika. This article overviews the question of traditions and innovation in monumental mosaics of Bohdan Soika. The author analyses different currents, that author's thought has taken; draws attention to mosaics, which decorates sanatorium "Prolisok" in Morshyn. Illustrated stylistic features of works are analyzed; individual manner, traditions and innovation in author's mosaics are examined.

Key words: traditions, innovations, coloring, mosaic, individual manner, art-style features.

Постановка проблеми. Сучасний етап національного відродження в Україні вимагає особливої уваги щодо вивчення, осмислення її культурної спадщини. Важливою складовою втрачених мистецьких надбань є мозаїки львівських митців-монументалістів. Тому перегляд творчих доробків митців Львівської школи 1960-1980-х рр., що мала великий вплив на розвиток української культури ХХ століття, є актуальним.

У цьому дослідженні розглянемо творчість яскравого представника львівських художників-монументалістів, що творили у період з 1960 по 1990 рр., – Богдана Сойки. Його роботи вирізняються особливими методами і підходами до виконання монументальних творів, унікальними принципами моделювання форми, декоративного трактування, власним характером монументально-декоративної живописної мови, високою професійною майстерністю, що опирається на невичерпні народні традиції [7: 1041]. Особливо виразно він розкриває всі творчі можливості – темперамент колориста, майстерність монументаліста та розкутість образного мислення в мозаїці санаторію матері та дитини «Пролісок» у Моршині. Здається, що саме в цих мозаїках всі його яскраві мистецькі враження та творчі пошуки ожили, трансформувались в образи осяяні дивовижною красою барв та неповторною індивідуальністю творчої манери.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Більшість публікацій, що стосуються теми дослідження, присвячені особливостям монументально-декоративної мови живописних творів Львівських митців. До найвизначніших з них слід віднести ґрунтовне дослідження Р. Яціва, О. Голубця, [5] публікації Я. Кравченка, О. Майданець-Баргилевич, Р. Шмагала, М. Ваврух [3]. Творчість Богдана Сойки майже не висвітлена у мистецтвознавчій літературі. Скупі біографічні дані та перелік робіт можна знайти в праці Л. Зубко [7]. Практично відсутні ґрунтовні дослідження, що відкривають проблематику монументальних мозаїк Б. Сойки. Це ще раз засвідчує, що порушена тема є актуальною та мало висвітленою і потребує нашої уваги.

Мета. Метою статті є аналіз творчості Богдана Сойки – стильових особливостей, новаторства манери виконання та розуміння традицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Богдан Сойка належить до плеяди львівських митців, що формували традиції львівської монументальної школи. Він народився у 1938 р. у Янові біля Львова (тепер с. Івано-Франкове), у 1955-58 роках навчався у Львівському училищі прикладного та декоративного мистецтва ім. Труша на живописному відділенні. Потім у 1958-64 рр. – навчання у Львівському інституті прикладного та декоративного мистецтва (тепер ЛНАМ) на факультеті монументально-декоративного живопису. У 1964-1998 рр. працював у монументальному цеху Львівського художньо-виробничого комбінату Художнього фонду СРСР. У 1968 р. брав участь у республіканській виставці та виставці до 100-річчя Лесі Українки, на якій представив свою роботу «На полі крові». У 1990 р. Богдана

Сойку нагороджено медаллю «Ветеран праці» Львівською обласною радою народних депутатів [1: 82].

Середовище та оточення художника вплинули на мистецькі пріоритети, витворили самобутню естетику графічних, живописних та монументальних творів, поклали основи високого професіоналізму в сучасній образотворчості. Роль творчої праці митця – це шлях до самого себе, шлях пізнання. Багато на цьому шляху залежало від таланту, середовища та оточення художника, що допомогло йому визначити мистецькі пріоритети. Система художніх цінностей Богдана Сойки як творчої особистості формувалася під впливом багатьох факторів і вражень. Важливими свого часу для нього були вчителі з фаху Д. Д. Довбошинський В. А. Манастирський, Р. Ю. Сельський, К. Й. Звіринський, останні на знак протесту проти лицемірства, продажності й жорстокості, що панували в суспільстві свідомо відкидають зображення людської постаті у будь-якому її вигляді. Прагнуть осягти гармонію абстрактних форм і незалежних від оточення барв, проникати в таємниці людської психіки і вільної емоції. На тлі радянської політики інтернаціоналізму і «войовничого» атеїзму, Звіринський навчав молодь великому вмінню «будувати Бога в собі». Крім малярства, рисунка і композиції, вони вивчали історію України, історію літератури, проводили музичні заняття, знайомилися з досягненнями давньої та сучасної світової культури. Почергово в приватних помешканнях влаштовували невеличкі приватні виставки та їх обговорення: «Так легше було орієнтуватися у мистецьких стилях та напрямках, переносити болісну незадоволеність реальністю». [3:237].

Сойка належав до кола митців, названого «підпільною академією» чи «духовною школою» Звіринського, це сформувало його переконання і виховало як людину, яка залишається художником, наперекір усьому [5:175]. Богдан Сойка добре засвоїв основний постулат К.Звіринського, що «образотворче мистецтво є десь посередині між літературою і музикою. Існує певний напрям в образотворчому мистецтві, який керується, описовістю і, таким чином, наближається до літератури. Інший напрям ближче до музики. Маляр користується плямою, лінією і за допомогою їх komponує площину. Бо в основі кожного реалістичного образу – чи то буде Рембрандт, чи Веласкес, чи інший реаліст – отже, в основі таких картин лежить абстрактна пляма, абстрактна лінія, і ті плями і відношення тональні, кольорові – вписуються у реалістичні фігури. Так є у великому мистецтві завжди» [6:27]. Богдан Сойка повністю поділяючи погляди свого вчителя, долучає згодом власні художньо-філософські пошуки. Професор В. А. Овсійчук згадував: «...У Богдані Петровичу є надзвичайна внутрішня організація... В нього величезне почуття справедливості і порядності. Він не може зрадити своїм переконанням. Він людина релігійна, і, головне, що в мистецтві... принципова. Тому-то він як студент професійно надзвичайно гарно вчився, в нього чудовий рисунок, композиція, і ще найбільше – дуже обережний, но елегантний і дивовижно організований колорит

його речей. Художник ніколи не вдавався до якогось формальних, далеких від життя речей. Він надзвичайно щиро пізнає нове для себе...» [2:352].

Отже, незважаючи на те, що тотально-бюрократична система справляла значний негативний вплив на культурні процеси у Львові, гальмувала їх демократичні національні традиції, львівські митці жили, творили і навіть у нелегких умовах утисків та переслідувань розвивали вбите фізично і поневолене духовно українське мистецтво, яке досягло чималих успіхів і зробило певний внесок у скарбницю світової культури. Долучився до створення високомистецьких монументальних творів і Богдан Петрович. Його мозаїки відзначаються майстерністю композиції, поєднанням людських постатей з мальовничістю української природи, використанням традицій народного мистецтва і створенням власного стилю [6: 25].

Основні роботи як художника-монументаліста:

– «Лісова пісня», що представляє два панно, виконані в техніці різьби по дереву, для будинку культури «Меліоратор», що у м. Дубляни Львівської області.

– «Весна» три монументальні фрагменти у техніці мозаїка, для санаторію матері та дитини «Пролісок» у м. Моршин Львівської області.

– «Інформаційний простір» мозаїка для агентства «Союздрук» м. Львів.

– «Трудові резерви» палац спорту м. Львів.

– «Відпочинок» (п'ять фрагментів) чотирьох колірних графіто та два панно, для вестибюлю гуртожитку ВО «Електрон».

– «Пори року» монументально-декоративний розпису техніці «енкаустика», актовий зал Хіміко-фармацевтичного заводу м. Львів.

– Графіто в гуртожитку «Кінескопу» Рясне 2, графіто.

– «Старий Львів», «Натюрморти», Будинок вечних м. Львів.

– «Садочок» дитячий заклад м. Ново-Яворів.

Його роботи знаходяться, головним чином, в інтер'єрі, в приміщеннях, які призначені для відпочинку або вільного проведення часу. Трактуювання сюжету в композиції переважно нейтральне по відношенню до призначення споруди [4: 152].

Кілька творів зосереджені у відпочинкових комплексах, зокрема в санаторії «Карпати» в Трускавці та санаторії матері та дитини «Пролісок» в Моршині. В даному дослідженні, мені хочеться зосередити вашу увагу на монументальному творі «Весна» (1977), що знаходиться в фойє санаторію «Пролісок». Ця робота виконана в техніці мозаїка в імпресіоністичній манері просто вражає. У ній відображається особливий настрій, зумовлений оточенням і часом. Моделювання форми світлотінню, асиметричний характер композиції без виділення центру, повітряна перспектива без лінійної, всі ці риси в роботі дають право віднести її до імпресіоністичної стилістики. Всі персонажі мозаїки ніби ненароком зафіксовані в момент руху. Поєднання контрасту швидкоплинних елементів з рівновагою «недбалої» композиції відповідають структурі самої поверхні, на якій виконана робота. Стіна має кри-

волінійну площину, вигнуту і хвилясту, що гармоніює з обраною авторською технікою. Митець у цій мозаїці розкриває свій творчий задум кольорово-тональними співвідношеннями, втілюючи своє враження від світу, природи, сприйнятої не лише візуально, а й емоційно, чуттєво. Він не просто фіксує навколишню природу в її предметній реальності, а за допомогою кольору прагне досягнути її музику, поезію, її мінливий образ. [9]

Ідентифікувати монументальний живопис Богдана Сойки ми зможемо, відшукавши завуальовані ініціали митця «Б. С.», які композиційно переплітаються із рослинними елементами. Цей прийом є новим для монументальних робіт цього періоду.

Висновки і перспективи. Творчість Богдана Сойки має особливе значення для вивчення і більш детальної класифікації творів львівських художників-монументалістів, які працювали в ділянці монументального живопису в період 1960-1980 рр. Монументальні твори митця, означеного періоду, дозволяють говорити про Сойку, як про одного з визначних митців, які значно вплинули на формування львівської школи 1960-80-х рр. Напевно Богдан Сойка, сам того не усвідомлюючи, переріс свій час, зробив твори, які завдяки досконалій техніці виконання стають базовим матеріалом для сучасних митців. У своїх творах художник звертається не лише до певних аспектів свого мистецького методу інтуїтивно, а й розкриває нову стилістичну манеру в межах сформованої під впливом львівської академічної школи. У традиційному форматі та способі спілкування з навколишнім світом виокремлює власне новаторське враження. Постійні пошуки новизни – це творчий метод, що складає суть життя Богдана Сойки.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

1. Авраменко О. Трансформація моделі функціонування образотворчого мистецтва в Україні II половини ХХ століття / О. Авраменко // Студії мистецтвознавчі. – 2003. – №3. – К.: Видавництво ІМФЕ 2003. – С. 93-99.

2. Арнхейм Р. Новые очерки по психологии искусства / Р. Арнхейм; пер. с англ. – М.: Прометей, 1994. – 352 с.

3. Ваврух М. Проблема творчості художника як особистості в тоталітарному суспільстві / М. Ваврух // Вісник ЛНАМ. Спецвипуск. – 2006. – С. 227-263.

4. Ваврух М. Як тільки настала відлига: мистецьке життя Львова 60-х років / М. Ваврух // Дзвін. – 1996. – №7. – С. 150-154.

5. Голубець О. Між свободою і тоталітаризмом. Мистецьке середовище Львова другої половини ХХ ст. / О. Голубець // Львів: Академічний експрес, 2001. – С.175.

6. Голубець О. Парадокси Львівського мистецтва 1970-1988 рр. / О. Голубець // Мистецтвознавство'99. – 1999. – С. 23-34.

7. Зубко Л. Богдан Сойка: Творчий шлях митця / Л. Зубко // Народознавчі зошити. – 2011. – №6 (102). – С. 1040-1045.

8. Петрова О. Мистецтвознавчі рефлексії. Історія, теорія та критика образотворчого мистецтва 70-х років ХХ століття – початку ХХІ століття. Збірка статей. / О. Петрова. – К.: КМ «Академія», 2004. – 400 с.

9. http://dt.ua/CULTURE/znyayomstvo_z_velichchyu-27215/html

Стаття надійшла до редколегії 23 липня 2016 року

